

มะระขี้นก-ผักแมะ รสขมใช้ทำยาและอาหาร

วงศ์สฤติย์ ฉั่วกุล

ภาควิชาเภสัชพฤกษศาสตร์

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

มะระขี้นกและผักแมะ เป็นไม้เลื้อย รสขม จัดอยู่ในสกุลเดียวกัน คือ *Momordica* ที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไป ได้แก่ มะระขี้นก (Bitter gourd; *Momordica charantia* L.)¹ ชื่ออื่นๆ ที่เรียกกัน ได้แก่ ผักเหย ผักไห มะระ มะร้อยรู มะห้อย มะไห่ เป็นไม้เลื้อยพันต้นไม้อื่น ยาว 2 เมตร มีมือเกาะ ลำต้นเป็นเหลี่ยมมีขนปกคลุม ขอบใบหยัก เว้าลึก มี 5-7 หยัก ปลายใบแหลม ดอกเดี่ยว แยกเพศ สีเหลืองอ่อน กลีบดอกบาง ช้ำง่าย ผลสดรูปกระสวย ผิวขรุขระ มีปุ่มยื่นออกมา ผลอ่อนมีสีเขียว ผลสุกมีสีเหลืองถึงส้ม ผลแก่แตก้าออก เมล็ดสุกมีสีแดงสด รูปร่างกลมแบน ส่วน**ผักแมะ** (*Momordica subangulata* Blume subsp. *subangulata*)¹ เป็นไม้เลื้อยปีเดียว ยาวได้ถึง 1-2 เมตร ใบไม่เป็นพู่หรือแตกพู่ ดอกเดี่ยว แยกเพศ สีเหลือง ผลสดรูปไข่แกมรูปทรงรี เกือบเกลี้ยง หรือมีขนละเอียด และมีริ้วยาวเป็นสัน 8-10 สัน ก้านผลยาว 4-15 เซนติเมตร

ยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณ² ใช้ใบมะระขี้นกเป็นตัวยาดองในยาบรรเทาหัด อีสุกอีใส ส่วนเนื้อผลดิบเป็นตัวยาช่วยในยาแก้ไข้ สำหรับผักแมะนั้นในยาพื้นบ้านใช้ใบรักษาโรคเบาหวาน ลดน้ำตาลในเลือด แก้ไข้ แก้อ่อนใน กระหายน้ำ บำรุงระดู ขับพิษ ฟอกเลือด บำรุงตับ แสดงว่าทั้งสองชนิดใช้ใบเป็นยาแก้ไข้เหมือนกัน

มะระขี้นกและผักแมะมีลักษณะต่างกันอย่างไร

ลักษณะ	มะระขี้นก	ผักแมะ
ดอก (เพศ)	แยกเพศอยู่ร่วมต้น	แยกเพศอยู่ต่างต้น
ใบประดับ	อยู่ที่บริเวณกิ่งก้านของก้านดอก	อยู่ที่บริเวณเกือบปลายยอด
ใบ	เป็น 5-7(-9) พูแบบนิ้วมือ รูปไตหรือรูปค่อนข้างวงกลม	ไม่เป็นพู่ หรือเป็น 3-5 พูสั้น รูปไข่
ต่อม	ขนาดเล็กมาก	ไร้ต่อม
ขอบใบ	หยักซี่ฟันเว้าเป็นคลื่น	หยักซี่ฟันหลายอย่าง
ผล	รูปกระสวยหรือรูปยี่ดียว	รูปทรงรี มีสัน
ผิวเมล็ด	เป็นร่อง	เป็นคลื่นสั้น
เปลือกเมล็ดชั้นนอก	สีน้ำตาลแกมเทา	สีน้ำตาลแกมเขียวหรือสีเกือบดำ

คุณค่าทางโภชนาการ

ยอดมะระขี้นกมีวิตามินบี2 1.0 มิลลิกรัม วิตามินซี 110 มิลลิกรัม ผลมะระขี้นกมีวิตามินซี 190 มิลลิกรัม แคลอรีต่ำ 17.0 มิลลิกรัม ส่วนผักแมะมีวิตามินเอ 1,517 ug.RE เบต้าแคโรทีน 9,102 มิลลิกรัม จากส่วนที่กินได้ 100 กรัม

มะระขี้นก

ผักแมะ

เอกสารอ้างอิง

1. De Walde Wjjo, Duyfjes Bee. CUCURBITACEAE. In: Santisuk T, Larsen K, eds. Flora of Thailand, Volume nine, part four. Bangkok: Prachachon Co. Ltd, 2008:411-546.
2. ยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณ พ.ศ. 2556